

REGÉLŐ.

PESTEN csötörtökön october 8^{kán} 1835.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csötörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. A' szerkezői hivatalban évnegyedenként 's képek nélkül is válthatni példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

TÖRTÉNET ÉS ELBESZÉLÉS.

J á n o s h e g y. (Végzet.)

A' gyilkos senki egyéb nem volt, mint Márhának egykori imádója, kinek ugyan a' leányka soha semmi hajlandóságai által jogot nem adott arra, hogy tőle viszonyszerelmet követelhessen; de vannak emberek, kik agyukban és szívökben annyira elfogultak, hogy semmi ellenmondást nem tűrhetnek, 's ezen ifiú ember azok közül vala. Ő szereté a' leánykát, 's kívánta, hogy a' leány is szeresse őt; de minthogy ez már akkor választott, megesküdt akár rajta, akár kedvesén boszút állni, 's e' végből olly emberek társaivá szegődött, kiknek segedelmével alávaló célját legkönnyebben vélte elérhetni, az erdő napbujkáló emberei közé, kiket a' köz szó „zsi-vány“ névvel bélyegez; 's mint láttuk, célját rettenetesen elérte.

Még dermedve állott a' gyilkolás két tanúja Hunyadi 's a' kín-elfojtott apa, az ősz achimandrita, midőn uj csörtetés 's közeledő léptek felébreszték őket kábulásukból. Az ifiú vala, Márhának forrón szeretettje.

„Szerencsétlen! — kiálta elébe az archimandrita — ah hogy későn kelle jönnöd!“

„,,Tehát végbe ment az istentelen tett?“ „ kérdé hevesen az ifiú.

„Egy másik“ monda kinos sohajtással az öreg, 's kezénél fogva az ifiút leánya holt teteméhez vezeté.

Az ifiú egy szivszegező kiáltással kedvesére rogyott. —

„Ismeri kegyed ezen ifiút?“ kérdé meglepetve Hunyadi az archimandritát.

„Hogy ne ismerném; hisz ez az, ki kegyed életének megmentéseért leányom oldala mellől eltávozott; a' szerencsétlen!“ sohajtá az ősz Görög.

„S a' leány őt szereté? mondá kegyed?“

„S az ifiú őt viszont. Így csak az angyalok szerethettek; ah de ennek már vége van!“

„S kicsoda ő? milly származású? hova való?“ kérdé aggodalommal Hunyadi.

„Azt még nem jutott eszünkbe tőle kérdezni; nekem elég volt benne az ember, ebben pedig szép lelket és tiszta szívet levén, kellett-e tőle többet kérdenem? Legyen bár király vagy koldus fija, ő bizodalmat birja. Ismeri kegyed tán jobban?“ kérdé az archimandrita.

De Hunyadi a nélkül, hogy a főpapnak kérdésére felelt, örömes fájdalom-könyűvel borult-le a szenvedéseiben elmerült ifiúhoz. „Fiam, Mátyás! kedves Mátyásom! eszmélj, s öleld-meg apádat is“ kiálta.

Mátyás feleszniélt, de fel nem kelt, hanem atyjának térdeit átkúcsolván zokogá: „Atyám, bocsásd-meg, hogy szerelmemet előtted eltitkolám: látom, ez angyalra nem valék érdemes. Ő már azok közt van, kik hozzá érdemesebbek. — Bocsánat szerencsétlen apa tőled is“ — s itt az archimandritához fordult, és kezét forró hévvel nyomá ajkaira „bocsánat, hogy fel nem fedeztem magamat előtted eddig; de Istenemre esküszöm! szándékaim tiszták voltak, s leányodat szívből szerettem.“

És az ősz archimandrita minden szerencsétlensége mellett is hálát ada Istenének, hogy így történt; mert ki kezeskedett arról, ha Mátyás folyvást az maradandott-e leányára nézve, mi most volt; s illy nagynevű ház sarjadéka nem leendett-e utóbb kénytelen országos tekintetekből házasodni? — Így a szegény Mártha csak ismét áldozat lett volna. „Az ur adta, s az ur ismét elvette; áldassék szent neve!“ sohajtá végre Jóbbal, s kitörülván szemének forró könyűjét, a két Hunyadi segedelmével levivé szerencsétlen leányát kunyhójába, azt bevett szokás szerint eltemetendő.

Már más nap egész Buda s minden körülbelőli faluk tudták János fővezér kalandos történetét, s a szerencsétlen görögleánynak sorsát; mert Hunyadi élete megmentőjének még halálában is nyilvános hálát és fényes tiszteletet kívánt adatni. E végből három napig nyilván mutattatott az oda számosan felgyűlő népnek a szép martyr, s egy arra rendelt herold mindenjelen voltak előtt elmondá a történetet. Mátyás urfi mély gyászba öltözve mind végig ott gyászolt kedvese koporsójánál. Az archimandrita vigasztalhatlan volt. Mind kettőjüknek forró kívánságuk vala, hogy Mártha a hegy-kúp tetejére temetessék; mert az volt az achimandritának legkedvesb helye, honnét a szép tájat nézván hazájára emlékezhetett; az volt a hely, hol Mátyás olly kimondhatlan boldog vala kedvesével, annak holtiglanos hűséget esküvén; s végre, mert a szerencsétlen leányka ott gyilkoltatott-meg.

És a' szép göröglány a' hegy tetejére temettetéek.

Ott sirt és gyászolt az öregarchimandrita még egy egész évig Mártha sirjánál, az őt és Mártha sirját meg-meglátogató körülbelőli lakosoktól megszánva és vigasztalva. Ott látta még sokszor kelni és leáldozni a' napot; de az többé neki örömeire nem volt. Látta a' hamvas Mátrabérczeket 's az ősz Karpatok csúcsait; de benne már nem a' tetemes Őta hegyét 's az isteneklakta Olümpost látá; most azok csak mint valamelly óriási sirdombok tűntek szemeibe. A' méltósággal kanyargó, erdők és városok közt haladó nagy Dunában már nem hazája folyamát, a' csendes folyású Peneioszt képzelé magának; az egy ragadó vész-lavina volt előtte, melly sodrékony örvényével mindent elpusztit és elsodor, mi útjába jön. A' lábai alatt elterülő változatos regényes róna már nem vala Tempe; az egy nagy sivatag temetőnek tetszett vala, 's közepette ennek a' kúptető, mellyen állott, nem többé Ossához, hanem a' temető közepén álló halottak házához hasonlita szemeiben; ah! mert az ő legnagyobb öröme, a' hollóhajú, még élete első tavaszában viruló szép Mártha — nem volt többé!

Igy ült egykor búsan 's az enyészet képeitől hollófeketén körüllebegve, halaványan és kiszáradva, inkább hasonlítva a' sirok szelleméhez, mint élőemberhez, midőn egy ifiú közeledék hozzája, 's merengéséből felriasztá.

„Atyám — szólítá-meg az idegen — 's te még is olly búsongva? Fogadd-el baráti jobbomat, 's ébredj-ki gyötrelmeidből!”

„A' sir szélén nincs ébredés, fiam! — viszonza az öreg. — Nem te vagy Hunyadi Mátyás?”

„Nagy Isten! 's egy év annyira eltörlötte arcvonásaimat?”

„Ah fiam! — sohajtá az öreg töredezett hangon — a' könyek sava felette erős, kiette az szemeim világát, 's emlékezetemet rostává lyuggatták cseppjei. Ah! én sokat, igen sokat sirtam! de már nem tart soká; a' szabad apák iga-elnyomott fija nem sokára Mártájához költözend.”

„Vigy hát szabad apáidhoz reménysugárt te életedben reményhagyott ősz! Mond-meg nekik, hogy Hunyadi János Belgrádnál tönkre tette Mahmudot, 's iga-elnyomott fijaiknak a' szabadulás hajnala pirkadni kezd. — Én Belgrád alól jövök!”

„Szabadság! azt mondod fiam, szabadság az én nemzetemnek? — Nézd ezen egy szó megifiúsítja elcsüggedt lelkemet; erőt ad kiaszott csontaimnak, lomhán ezanmogó véretem sebes szökellésre ösztönzi. — Szabad tehát az én nemzetem? a' szabadulás hajnala pirkad neki? — Már most örömmel szállok siromba!” — Ezzel, mintha óriási erőt kapnának egyszerre kiaszott erőtlén tagjai, felszökék

a' sirhalomról, felegyenesedék, kezeit ég felé emelé, 's innepélyesen állott-meg, mint hazájából kiköltöztekor állott Kurtiah magos tetején. „Nemzetem Istene! — foháskodék-fel másodszor is — ne engedd, hogy a' szabadon született Görögnek nyaka idegen zsarnok igája alatt görbedjen! Adj neki elég erőt céljára, adj elég málasztot célját kivinni. Hiszen te az embert szabadon teremted, 's a' szeretet Istene vagy!”

Imigy imádkozék az ősz főpap másodszor is, már nem ugyan Kurtiah csucsán, hanem leánya sirja felett János hegye kúp-tetején, és az ormok szele másodszor is ezüst sugárok gyanánt lebegteté feje körül ősz haja szálait, 's mellig leomolt szakállá tisztos havát.

De ez végső fellobanása vala erejének, csontjai újra összeroskadtak, lábai inogni kezdenek, szemei elhomályosodtak, 's élet nélkül rogyott leánya sirjára, onnét többé soha fel nem kelendő. Ő reménynyel szállott sirjába, 's a' remény négy száz év után bár, de még is teljesülésbe ment.

Midőn Mátyás aztán királylyá lett, azon helyre, hol egykori kedvese, a' szeretett Mártha, atyjának életét menté-meg, egy kisdéd kápolnát építtete szent János tiszteletére, honnét azután a' hegy közönségesen csak „János hegyének“ neveztetett. De a' környékbeli nép valahányszor János kápolnáját meglátogató, mindannyiszor felment a' kúpra is a' papleány sirjához, 's a' bércezt, a' tulajdonképpitetőt „a' derék pap-Mártha“ emlékére közönségesen „Márthabérczenek“ nevezé.

Garay.

ORSZÁG- 'S NÉPISMERTETÉS.

E s z t e r g o m. *(Folytatás.)*

Szerencsésebb volt a' következő 1595-ik esztendő a' keresztények részére; mert gróf Mansfeld Károly, a' császári sereg fővezére megtudván, hogy Esztergom csak kevés katonák őrizetére volna bízva, július 1-jén sebes léptekkel ide siet, és 60.000 katonájival véletlen körülveszi a' várost. 's erősen ostromolja, Pálffy Miklós által pedig Párkányt támadtatja és véteti-meg. Budai Hassan pasát ki 30.000 katonájival a' megtámadottak segítségére sietett, 14.000 katonája veszteségével a' Dorogh felé nyíló rónaságon meggyőzi, és elkergeti. De midőn ezen vérező csatában Mansfeld a' derék vezér legvitézebb katonai foglalatosságait teljesíti, kifogyván erejéből a' hosszabb életet érdemlő hős, aug. 15-én életének 52. esztendejében meghalt. Mátyás főherczeg mindazáltal hatalmasan folytatá az ostromlást, 's nem sokára a' vizivárost beveszi, és a' megtámadottaknak segítséget hozó Törököket megszalasztja, sept. 2-án

Mehemet beg-et a' vár föladására kényszeríti, 's így a' keresztények kezére kerített várat számos őrkatonákkal Pálffy Miklósrá bizza; ki azonban 1600-ban mint érsekújvári és esztergomi várak vezére köz-sajnálásra meghalt, és követőjének a' császár által kinevezett Althan Adolfnak hagyá a' nem sokára 70.000-nyi Török megtámadásától is föltartani tudó dicsőséget.

1604-ben midőn tudtára esnék a' császárnak, hogy a' nagy erővel Esztergom ostromlásához készült ellenség már utban volna, Basta Györgyre bizá seregét, ki Esztergomnál két hidat állított, 's végeit árkokkal és sánczokkal erősítetté-meg. 19-ik Hassanes 70.000 emberből álló seregével Esztergomba jött; három helyen készítette sánczokat, 's a' Látóhegynél tábort ütvén, a' várat és várost ágyújival kegyetlenül ostromolja. De a' megtámadás után nyolczad napra mieink a' Törökökre rohanván, e' vérengző ütközetben mind kétfélről nagy volt a' veszteség és a' sebesedtek száma. Végre látván a' Törökök, hogy sem ostromlással, sem az alá ásott aknákkal, de Eger vagy Kanizsa fölcserélésével se jöhetnének Esztergom birtokába, october 10-én végső, és legnagyobb erejű megtámadással tesznek próbát; de mieinktől elkergettetvén Budára tértek vissza.

1605-ben Mehemet, ki tiz esztendő előtt Esztergom várát Mátyás főherczegnek föladta, az alatt nagyvezérnek nevezetvén-ki, august. utósó napjaiban városok ostromlására szükséges nagy készülétekkel Esztergomba jött. Ennek védelmezése, Althannak önkényes lemondása után, nem rég gróf Öttingen Vilmosra bízott, ki a' régi magyar zsoldosokat hajós társaikkal együtt éretlen előítéletből nem sokkal a' Törököknek ide érkezte előtt a' várból elbocsájtván, ezek később tulságos gyanú-félelméből Bocskay zászlója alá állottak. Ezen időben a' Törökök három sánczot készítvén ugyan annyi részről támadák-meg a' Németekre bízott Esztergomot, 's előszer is mindjárt övéik nagy veszteségével a' Tamás-hegyi erősséget, nem sokára pedig a' vizivárost erővel megvették; mellynek védelmezésében Öttingen gróf a' Németek legnagyobb remülésére elesett. Más nap, midőn a' Törökök aknákat kezdenék ásni, és a' felső várkerítést a' behányt tüzzel meggyujtanák, sok Németek megégtek, részint pedig a' füsttől megfultak, mások a' vár fenntarthatásáról kétségeskedvén, Dampiért, kit Öttingen gróf helyett katonai szavazat által vezérnek választának, a' vár föladására kényszeríték, és a' kétségeskedőt a' közttek támasztott lázadásban megfogatván őrizet alá tették. Ali budai kormányzót most a' várba bocsájtván, vele a' vár föladásáról kezdenék egyességre lépni; — ki Esztergomot vissza nyerni vágyódásától elragadtatva a' nagy vezér nevében mindnyájoknak szabad kibocsájtást, az itt maradóknak pe-

dig napi zsoldot ígért, mely föltételre a' német katonákból mintegy kétszázan Dampier ellenére zászlóikkal és dobjaikkal hátra maradtak. A' többiek mintegy ezren az őrizet alól fölszabadított Dampierral kiterjesztett zászlók mellett Komárom felé mentek.

(Folytatás következik.)

TERMÉSZET-TUDOMÁNY 'S TÖRTÉNET.

Növények sebes tenyésztete. A' növény tenyésztése legsebesb példáját az óriás-bovist nyújtja, mely egyetlen egy éjszaka alatt akkorára nő, mint egy közönséges gyermekfej. Ha feltesszük, hogy e' gomba reczétének (textus cellulosus) átmérője nem több $\frac{1}{100}$ hüvelyknél, úgy említett nagyságában 47.000.000.000.000 rostjai vannak, és így feltevéen, hogy tizenkét óra alatt nőtt, egy óra alatt 4.000.000.000 reczét, vagy is egy percz alatt 66 milliót fejleszt-ki; 's ha meggondoljuk, hogy ezen reczéknek mindegyike számtalan kisebbekből, 's ezek még kisebbekből vannak összetéve, végre annyi részei lesznek ezen egyszerű növénynek, mennyinek felfogására az emberi ész nem is képes.

Nagyíthatások a' természetben valóban csudálatosak. Legujabban bizonyos H a u l e t o w n nevű opticus Londonban valamely készületet gondolt-ki nagyító üvegekből, melynek segedelmével a' tárgyakat végtelenségig lehet nagyítani. Minél több üveg állittatik össze, annál nagyobb lesz a' nézendő tárgy. Illy formán a' csillagzatok egyes részeit legpontosabban lehet meghatározni, 's utánrajzolni. Ezen találmány által egyszersmind alkalom adatott némelly egészen új, még eddig nem ismert, csillagok felfedezésére.

Drága tulipán. Valamelly új tulipánt, melynek a' genti virágtársaság „antverpi fellegrvár“ nevet adának, V a n d e r n i n c k ur, egy amsterdami virágkedvelő csak (!) 16.000 frankon vett meg nem régiben. — Eszembe jut itt egy más birtokos Lille-ből, ki ezelőtt régebben hasonló ritkaságú tulipánért egy egész jól felkészült serfőző intézetet cserélt-el, 's ez idő óta a' serház tulipánnak, a' tulipán pedig serháznak neveztetett. Az egész történet azt bizonyítja, hogy a' bolondok nem halnak-ki egy könnyen még a' világból.

Természeti ritkaságok. Hieresben, franciaországban, láthatni jelenleg 1.) egy igen gyönyörű czukornádat, melynek ágai mintegy 12 lábnyi magosak.

2.) Egy másik kertben több datolya-pálmákat láthatni, melyeket ezelőtt 25 évvel ültettek, 's most már mintegy 30 lábnyi magosságra emelkedtek.

3.) Ugyan ott egy „andropogon squarrosus“ is magára vonja a' doglogiserők figyelmét. Ez indiából hozattatott, 's virága 7 lábnyi magos. Ültetési ideje 1832-ik esztendő vala, 's illy rövid idő alatt óriási sebességgel fejleszt-ki magát ezen neki különben nem honi éghajlat alatt.

KÜLÖNFÉLE.

Nótelenkedő férjfiak ügye Éjszakamerikában. A' maine-i törvényhozó gyülekezetben, Éjszakamerikában, az utóbbi ül-

sek egyikében bizonyos Smar ur azon indítványt tevő, hogy az öreg nőtelenkedő férjfiakra valamelly adó-forma vettessék, mellyből a' férjtelen maradt leányok bizonyos stipendium felét kapjanak. A' vitatások eléggé mulattatólag mentek végbe. A' nőtelen férjfiaknak ellenvetéseik között többek közt az is mondatott, hogy az említett adó alól olly férjfiak, kik egymás után ötszer kaptak kosarat, vagy őket kérői ügyökben egyéb szerencsétlenség érte, a' nevezett adótól menttek legyenek. Bizonyos Jordon ur még ezen felül jutalmakat is akart az agglegényekre szabni évkoruk számához képest. Az indítvány azonban legközelebbi országgyűlésig elhalasztatott, úgy, hogy az agglegényeknek még elég idejek marad magokat ellene felfegyverkeztetni.

Asszony-férjfi. Normandiában bizonyos gazdag polgár azt képzelé magának, hogy ő fiatal csinos menyecske volna. Minden egyéb tárgyairól értelmesen és illőleg beszél, 's az örülségnek legkisebb nyomai se látszatnak rajta; de senki se képes reábeszélni, hogy asszonyruháját, mellyekben minden társaságokba sőt templomokba is megjelen, letenné. Ha őt nevénél „Dumouret“ urnak nevezik, dühösségbe jó, 's himes ruhájára és főkötőjére mutat. Hízalgőji 's asztalbarátjai őt „kedves Róza kisasszonynak“ nevezik, és sikerét tapasztalják engedékenységeknek. Némellyek ezen tálbarátjai közül egy az illető 's törvényes örököszt kizáró végintézetre is reá vették; de a' végintézet törvényszék előtt reclamáltatott.

Csemege a' kaczaj-szekrényből. Egy idegen, ki Pestnek minden nevezetességeit kíváná látni, bérkocsistól viteté magát a' vakok intézetébe is. Oda érkezvén, kérdé az idegen: „Ez a' vakok' intézete?“ „,,Hogy ne“ — visszonzá a' bérkocsis — hiszen látja nagysád, hogy belőle két vak nézeget az ablakról!“

Külkey Vilmos.

Angol szeszély. Világszerte ismeretes dolog, hogy az Angolok igen sokat szenvednek a' hypochondriától. Bizonyos földes ur, mintegy 20 mértföldre Dublintól, hirtelen a' legfeketébb odamerengésbe esék, 's ezen állapotjában, mellyben az egész világot fekete színben látá maga előtt, kastélját kívül belől feketére festeté, minden bútorait feketével bevonatta, 's hogy szemei éppen ne lássanak mást, mint feketét, a' szolgákat is csupa Négerekből fogadtá.

Indiai színjátszók. Mondják, hogy valamelly hajós kapitán Pondicheryből egy teljes számú indiai színjátész társaságot hozott magával Bordeauxba. Ezen színjátészok az ottani nagy játékszinben ön hazájok szokása 's módjaként szini előadásokat fognak adni; innét később alkalmasint Parisba jövendnek. Ez bizonyára nevezetes előadás leend, különösen a' francia népre nézve, melly úgy is mindig az ujat vadássza. Ők már most az indiai Bajadereket valódilág látandhatják, kikről költészeik olly sokat álmodoztak.

A' büntetés. Valamelly asszonytólvaj, ki Parisban a' st. Jaques utzában álló egyik ház körülményeivel, mint látszik, ismerős vala, nem rég, a' házi ur eltávoztával beosont a' szobába, hogy ott az íróasztalt feltörje. Hosszas erőködés után már csak az utósó feszítés kellett, hogy a' zár kinyíljon, midőn egyszerre valamelly pisztol-durrulás hallatik, 's a' tolvajélet nélkül rogy a' földre. Midőn később a'

ház ura haza jönne, látja, hogy íróasztala erőszakkal fel van törve, 's mellette a' holt asszonyt, kinek a' lövés melljén ment keresztül. Ki-sült most, hogy az említett ur már többször is kiraboltatván a' lakat závorára egy pisztolt illesztett. Jeles egy mód valóban házi tolvajok ki-puhatolására. Halljátok íróasztaltörők!

J E L E S M O N D Á S.

Ügy sikere.

Gyengéd karokban biztosúl az ügy,
Mellyet vas által üzni nem szabad.

Horváth Czyrill.

Életszabály.

Hazádnak és az emberiségnek élj!
Tiszteld a' szépet, jót, igazat, valót!
'S az álszínűség leple ajkad'
'S tetteiden soha ne lebegjen.

Helmeccy.

Rokon érzés. Milly boldogság azt érezhetni, hogy bár mi tá-vulra szakaszt sors és körülmény minket azoktól, kiket szeretünk, velek még is lélekben 's a' legszentebb emlékezetek által a' legtávolabb messziségeken keresztül is egybefűzve maradunk.

Bajza után L....cs Amalia.

Aphorismák Nagykátáról. Boldogság itt — nem egyéb, mint rengő sugár, melyet csak egy vékony küd is eloszlat.

Színelt barát hasonló a' rém-üstököshez, melly mennél inkább kö-zelit hozzánk, annál nagyobb veszélynek oka.

Csernyánszky.

Maximák. Szerelemben a' könnyű győzelem keveset ér, tartós boldogságot nem ígér.

Egy Istenem, egy hazám, egy királyom, egy — szivem imádottja is.
Szép érzeni, szebb beszélni, legszebb cselekedni.

Klestinszky László.

T a g r e j t v é n y.

Első tag.

Hogyha hármam méltó fia valál.
Főbb javára szánva éltedet,
Bizz! gyászolni fogja estedet,
És nem törli neved' el a' halál!

Második tag.

Ha nem kontár kéz adta létemet,
Csak úgy illet két jegyű nevem;
Kedved ha tartja, megszenvedem,
Hogy hely-'s darabhoz ragassz engemet.

Harmadik tag.

Fut mindenki engemet, ha futhat,
'S felének ismerhet a' fűvész.
Főtelen, dicső ajándék, 's vész
Emberben, melly az egekbe felhat.

E g é s z.

Egészszel testvér, mi kezekben van
Kedves olvasó! — 's jár szerte szét,
'S először kelt honunkban e' két
Barát, a' jelen díszes alakban.
S—i Ján. Egerből.

Előbbi rejtvény: tél.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utza 612.